

26.52x36.55	1	13	עמוד	הארץ - כותרת	03/01/2014	40453192-8
עמותת אנוש לבריאות הנפש - 14660						

הטיפול והטראומה הפכו לישות אחת

בשונה מכלל החולים, לפגועי הנפש בישראל אין בחירה היכן לקבל טיפול. כך, במקרה הטוב הם מוצאים עצמם מאושפזים בכפייה במוסד בו עברו חוויה טראומטית, ובמקרה הפחות טוב, נמנעים מטיפול כלל

רוני לינדר-גנץ

ש

רה (שם בדוי), אשה שסבלה בעבר מדיכאון חריף ועברה אשפוז פסיכיאטרי, נזקקה לפני כמה חודשים שוב לשירותי בריאות הנפש. כאשר פנתה מיוזמתה לבית החולים תל השומה, בישרה הרופאה התורנית כי הגיעה לכתובת הלא נכונה: בשל מקום מגוריה תוכל לשהות בבית חולים זה לילה אחד בלבד, ולי-טיפול ממושך תאלץ לשים פעמיה אל בית החולים לו היא "שייכת": אברנאל שבבת ים. מהאחיות לא עזרו. "למחרת הודיעה לי הרופאה כי עלי לעבור", סיפרה שרה, "לאחר שסייבתי אמרה: 'או שתעברי בהסכמה או שאני אוציא נגדך צו אשפוז כפוי', וכך עשתה". עוד באותו היום אושפזה שרה בכפייה במחלקה סגורה באברנאל, שם עברה לדבריה "שבוע ימי גיהנום, רק משום שרופאה החליטה שהיא 'מעיפה' אותי לבית חולים אחר לפי אזור מגוריי".

גם סיגל (שם בדוי), אולצה להתאשפוז בניגוד לרצונה בבית חולים פסיכיאטרי מסוים, אף על פי שהתלוננה כי באחד האשפוזים הקודמים בו נאנסה על ידי אח במחלקה. מאחר שהיתה מודעת לכך שהיא משויכת לבית חולים זה, סיגל פנתה עוד לפני האשפוז הבא שלה לפסיכיאטר המחוזי בבקשה כי יאפשר לה להתאשפוז במקום אחר, אך נענתה בסירוב. סיפוריהן של שרה וסיגל אינם חריגים בתחום בריאות הנפש. פגועי הנפש נמצאים בתחתית שרשרת המזון של מערכת הבריאות בכל הנוגע לזכות לבחור את המוסד המטפל: בראש פירמידת זכות הבחירה נמצאים חולי הסרטן, הרשאים לבחור בכל בית חולים שירצו, ותחתיהם החולים ה"כלליים", הכפופים להסדרים של קופות החולים שלהם, שמתאפיינים במידות שונות של גמישות. רק פגועי הנפש כפופים ל"הסדר האזוריות": מנותבים לבתי חולים פסיכיאטריים באופן קשיח לפי מקום מגוריהם - בלי כל יכולת תמרון בין המוסדות, ובלי כל התחשבות ברצונם.

צביאל רופא: "אנשים מפחדים פעמיים: גם מהמחלה וגם מהמקום שאליו הם הולכים"

ביום שלישי השבוע נמחקה עתירתם של בני הזוג דליה וירצברג-רופא וצביאל רופא, שניהם מתמודדים עם מחלות נפש, נגד הסדר האזוריות ונגד נוהל הפרסם משרד הבריאות בעניין. הנוהל שפורסם לפני כשנה וחצי אמור היה להגמיש את הכללים הקשיחים של הסדר האזוריות, ולאפשר חריגות בהן תינתן בחירה למואשפזים, אך לטענתם לא נתן מענה ראוי לבעיות בתחום, כי אם הוסיף סככים בירוקרטיים.

המאבק של הזוג וירצברג ורופא החל לפני ארבע שנים, כאשר בני הזוג החליטו לעתור לבג"ץ נגד מה שהם רואים כאפליה בין פגועי הנפש לשאר החולים בישראל. לוירצברג היה עניין אישי רב בכך, מאחר שנפלה בעצמה קורבן להסדר האזוריות: ב-1995 הייתה 'שייכת' לבית חולים מסוים, ורק המחשבה על חזרה אליו הכניסה אותי לחרדות. שמענו שיש טריק לעקוף את הסכם האזוריות באמצעות שינוי כתובת בתעודת הזהות – וכך עשיתי, שיניתי את הכתובת כדי להיות משויכת לשלוותא". אבל "הטריק" לא עזר. "כשהגעתי לשלוותא ונשארתי לבד עם הרופאה חשפתי את האמת על מקום מגוריי – במצב הנפשי בו הייתי, לא הייתי מספיק מתוחכמת כדי לשקר. ואז הגעתי לבית ברירה לאותו בית חולים ממנו חרדתי".

שנים רבות לאחר מכן, כשמצדה צביאל רופא, מייסד תנועת מתמודדי הנפש בישראל, החליטו בני הזוג להילחם בהסדר האזוריות והגישו עתירה בה טענו כי ההסדר שכובל אותם לבית חולים אחד פוגע בשוויון ובזכותם לבחירה חופשית. מעבר לכך – הוא הופך את בתי החולים למונופולים שאינם צריכים להתחרות ביניהם על השירות ואיכות הטיפול. לטענתם, ההבחנה הזו בין חולים "רגילים" לפגועי נפש היא שריד לגישה לפיה אני שים עם מוגבלות נפשית אינם כשירים לקבל החלטות בעצמם.

עתירתם הראשונה של בני הזוג נדחתה, אך בית המשפט הורה למשרד הבריאות ליצור גהלים גמישים יותר בכל הקשור לאשפוז פגועי נפש. כעבור כשנה וחצי, לאחר שראו כי אין כל שינוי בשטח – עתרו שנית, והפעם הצטרפו אליהם כירידי בית המשפט הארגונים "בזכות", "עוצמה" ו"אנוש", הפועלים למען זכויותיהם של פגועי נפש, ויוצגו על ידי עו"ד עדי גיר בנימיני מהקליניקה המשפטית של אוניברסיטת תל אביב.

חודשיים לאחר העתירה השנייה, פרסם משרד הבריאות נוהל חדש שכלל שורה של מקרים בהם תהיה התחשבות מצד המערכת בבקשתו של המטופל להתאשפוז בבית חולים שאינו משרד למוקום מגוריו. אלא שהי מקרים שנבחרו, לטענת וירצברג ורופא, הם מקרי קיצוץ של ממש, ובהם למשל סעיף שאומר כי רק לאחר חמישה אשפוזים חוזרים וכושלים במהלך שנתיים – תישקל בקשת החולה, וגם זאת – "על ידי מנהל בית החולים, בהתאם לייחודיות המקרה ונסיבותיו".

בינתיים, בשטח, המציאות לא משתנה. "אין שום בחירה בנוהל החדש – רק פלונטר בירוקרטי סבוך מאוד, המוטל על כתפיו של אדם ברגע החי לש ביותר שלו – לפני אשפוז פסיכיאטרי", כתבו וירצברג ורופא בעתירה המתוקנת שהגישו באמצעות עורך הדין כוכבי שמש.

תמיכה מעט מפתיעה קיבלו בני הזוג מפרופ' זאב קפלן, לשעבר ראש שירותי בריאות הנפש במשרד הבריאות והיום מנהל המרכז לבריאות הנפש בבאר שבע. במכתב שצירפו לעתירה כותב קפלן כי הוא תומך בעמדתם – וזאת בניגוד לעמדה הקבועה של עמיתיו. "ההתנהגות למטופלי בריאות הנפש צריכה להיות זהה לשירות הרפואי הכללי", הוא כתב. "בבחירת מקום טיפולי שלא באזור מגוריו של המטופל יש אמירה. דיסקרטיות והתרחקות מהאזור הינה סיבה מצוינת, כמו גם אובדן האמון ואי שביעות רצון".

מדוע המדינה מתעקשת כל כך על הסדר האזוריות הקשיח? ראש שירותי בריאות הנפש במשרד הבריאות, הפרופ' גדי לובין, מסביר כי "יש חשיבות גדולה בעולם הזה לשמירה הן על רצף טיפולי, והן על חיבור בין הטיפול בבית החולים לטיפול בקהילה". בנוסף, לדבריו, "בתי החולים הפסיכיאטריים מתפקדים כבר היום בתפוסה של 100% באופן קבוע. המשמעות היא שאם יגיע למשל אדם מהדרום לבית חולים במרכז הארץ ויבקש להתאשפוז שם, יקרו שני דברים בעיתיים: ראשית, הוא יתקבל לאשפוז בו יקבל שירות פחות טוב מאדם השייך לאזור, בשל העדר הממד המשלים של טיפול בקהילה. הדבר השני הוא שמאוחר יותר יגיע לשם אדם שכן שייך לאזור, אך יגידו לו: מצטערים, אין לנו מקום בשבילך, והוא יאלץ להתאשפוז באזור אחר, שם יקבל טיפול פחות טוב".

וירצברג ורופא סבורים כי אם היתה לפגועי הנפש זכות בחירה במו-סד המאשפוז, יותר אנשים היו פונים לטיפול. "אנשים מפחדים פעמיים: גם מהמחלה וגם מהמקום שאליו הם הולכים. אם המקום עצמו לא היה מקור לפחד – זה היה מעודד אנשים להתאשפוז מרצונם", אומר רופא. לובין אומר כי הוא שותף לדאגה הזו, "ובגלל זה אנחנו מחפשים את האיוונים המתאימים. המגמה היא של הגמשה של המדיניות ושל הנוהל". העתירה של בני הזוג אמנם נמחקה, אך פניהם כבר להמשך המאבק: חקיקה שתבטיח כי לפגועי הנפש תינתן זכות בחירה במוסד המאשפוז. למאמץ זה נרתם ח"כ דב חנין (חד"ש). ומה עם מאבק ציבורי? "כשביל מאבק ציבורי צריך לגייס חיילים", אומרת וירצברג, "אבל למרבה הצער אף אחד לא באמת מתעניין כמה שקורה לנפגעי הנפש".

בני הזוג דליה וירצברג-רופא וצביאל רופא. עתרו נגד הסדר האזוריות הכוללים באזור מגוריהם צילום: דודו בכר